

Magiera A. 1980. *Fragmety naturalnych buczyn w Rybnickim Okręgu Węglowym*. Opolskie TPN, Zesz. Przyr. 19.

Rozporządzenie Wojewody Katowickiego Nr 181/93, z dnia 23 listopada 1993 r. w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego „Cysterskie kompozycje krajobrazowe Rud Wielkich”. Urząd Wojew. w Katowicach.

Kruszczyk szerokolistny *Epipactis latifolia* na torowisku kolejki leśnej w lasach okuniewsko-rembertowskich

Lasy okuniewsko-rembertowskie, o powierzchni ok. 50 km², znajdują się na terenie gminy Zielonka oraz miast Sulejówek i Wesola, między wschodnią granicą Warszawy i zachodnią granicą województwa siedleckiego. W tym kompleksie leśnym stwierdzono występowanie 5 przedstawicieli rodziny storczykowatych: storczyka szerokolistnego *Orchis latifolia*, plamistego *O. maculata*, krwistego *O. incarnata*, podkolana białego *Platanthera bifolia* i kruszczyka szerokolistnego *Epipactis latifolia*. Stanowisko ostatniego z wymienionych gatunków różni się tym od pozostałych, że na omawianym terenie zajmuje siedliska wtórne i tylko sporadycznie występuje na podłożu naturalnym.

Pierwsze kwitnące okazy kruszczyka szerokolistnego znaleziono w czerwcu 1991 r. na nasypie kolejowym, stanowiącym północną granicę rezerwatu przyrody „Bagno Jacka” w Wesolej. Kolejne okazy znaleziono w lipcu tego samego roku na odległym o ok. 7 km od pierwszego stanowiska nasypie rozebranej kolejki wąskotorowej między Okuniewem i Zabrańcem. Przypuszczenie, że występowanie kruszczyka jest związane z nasypami kolejowymi okazało się słuszne. W lipcu i sierpniu 1993 r. skontrolowano pętlę dawnej kolejki wąskotorowej, długości 22 km, położoną między miejscowościami: Zabraniec, Ostrowik, Okuniew, Zagórze, Michałów i Małków. Na nasypie, którego powierzchnią warstwę, grubości ok. 20 cm, stanowi piaszczysty żwir morenowy, znaleziono 34 stanowiska kruszczyka, na których rosło łącznie 914 okazów, w tym 797 kwitnących. Za oddzielne stanowiska uznano te skupiska, które były położone w odległości co najmniej 100 m, albo mniejszej, jeżeli były oddzielone barierami terenowymi (droga, rów z wodą). Kontrolowany nasyp przebiegał przez różne rodzaje środowisk: torfowisko niskie (łąka turzycowa), ols, bór bagienny i wilgotny, grąd, bór świeży i mieszany świeży, bór suchy. Kruszczyk występował na wszystkich odcinkach, z wyjątkiem torfowiska niskiego i boru bagiennego.

Najwięcej okazów rosło na siedlisku z borem świeżym, tam też znajdowało się najliczniejsze stanowisko (185 okazów). Najdorodniejsze osobniki, o wysokości dochodzącej do 100–110 cm oraz liczbie kwia-

tów do 70 na jednym pędzie, odnotowano na siedlisku z olsem. Wyjątkowo występowały na podłożu naturalnym sąsiadującym z nasypem (luźny piasek wydmy), przy czym okazy rosnące w takich warunkach nie przekraczały wysokości 20 cm i najczęściej nie kwitły.

Odnalezione stanowiska to: między Ostrowikiem i Kalińskimi Mostami 3 (łącznie 7 okazów), między Kalińskimi Mostami i drogą Okuniew—Zabraniec 9 (241 okazów), między wymienioną drogą i Zagórzem 7 (180 okazów), między Zagórzem i Małkowem 15 (484 okazy). Nie znaleziono kruszczyka na regularnie wypasanym odcinku między Ostrowikiem i Małkowem, natomiast na sporadycznie wypasanym w okolicy Michałowa stwierdzono zgryzanie pędów tej rośliny przez krowy. Poważniejszym zagrożeniem wydaje się rozkopywanie nasypu w celu pozyskania żwiru, co stwierdzono w okolicach Okuniewa, Michałowa i Małkowa.

Dla siedmiu największych stanowisk wykonano spisy gatunków roślin występujących w najbliższym otoczeniu. Najczęściej i najliczniej występowały gatunki typowe dla suchych muraw piaskowych oraz borów sosnowych. Umiarkowany udział mieli przedstawiciele żyznych lasów liściastych, a najmniejszy wilgotnych łąk i zbiorowisk ruderalnych. Potwierdza to znaną z piśmiennictwa szeroką amplitudę ekologiczną kruszczyka szerokolistnego, jednak z tendencją do przesunięcia w kierunku zbiorowisk sucholubnych. Pomimo znanej z piśmiennictwa skłonności do zajmowania przez ten gatunek storczyka siedlisk wtórnych (wyrobiska kamieniołomów, rowy przydrożne), nie było dotychczas doniesień o występowaniu na torowiskach.

Przemysław Stolarz

PIŚMIENNICTWO

Kozala M., Sarosiek J. 1985. *Kamieniołom w Nowych Rochowicach koło Bolkowa na Dolnym Śląsku*. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 41, 4: 64—70.

Proházka F., Velisek V. 1983. *Orchideje naší přírody*. ČSAV Academia, Praha, s. 98—101.

Szafer W., Kulczyński S., Pawłowski B. 1986. *Rośliny polskie*. PWN, wyd. 5, Warszawa.

Szlachetko D. L. 1988. *Storczykowate Orchidaceae wschodniej części Pobrzeża Kaszubskiego*. *Zesz. Nauk. UG, Biologia* 8, 105—106.